

О.М. Савельєв

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

953 завдання
для інтерактивного
навчання

11 клас

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 63.3я72
УДК 74.266.3
С12

Савельєв О.М.

С12 Всесвітня історія. 953 завдань для інтерактивного навчання. 11 клас. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2009. — 176 с.

ISBN 978-966-10-0425-1

Посібник адресовано широкому колу читачів. Учителі зможуть використовувати його в організації традиційних і нетрадиційних форм роботи на уроці, при підготовці контрольних робіт та позаурочних навчальних заходів — ігор, олімпіад тощо.

Стане він у пригоді і під час проведення тематичних оцінювань.

Учитель може використовувати дидактичний матеріал диференційовано, залежно від рівня підготовки учнів класу.

Усі завдання відповідають обом чинним програмам та шкільним підручникам з історії.

Для вчителів та учнів 11-го класу.

ББК 63.3я72
УДК 74.266.3

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва

ISBN 978-966-10-0425-1

© Савельєв О.М., 2009
© Навчальна книга — Богдан, макет,
художнє оформлення, 2009

ВСТУП

Більшість запитань, поданих у підручниках і посібниках, репродуктивні, тобто розраховані на єдино правильні «закриті» відповіді. Вони не розглядають можливі варіанти розвитку історії, тим паче, що оцінок історичних подій може бути безліч. Якщо учень у відповіді помиляється, а учитель, навіть максимально доброзичливо, його виправляє, то багато учнів все одно замикаються і в подальшому поведуть себе пасивно. Потрібно також зробити рівними шанси учнів, які навчаються відмінно і «все знають», та учнів менш здібних. Пошук відповіді на запитання, на яке немає єдиної відповіді, дає можливість працювати усім учням без винятку. Це завдання — добірка «відкритих» запитань. Вони надають учневі реальне право на діалог та незгоду з учителем, створюють умови для розвитку культури історичного мислення у школярів. Пошук відповіді повинен не лише розвивати розумові здібності школяра, а й у подальшому стимулювати його потребу в історичному пізнанні.

Це можуть бути **індивідуальні** завдання, які: а) стимулюють розвиток творчого мислення; б) формують власну точку зору та критичне ставлення до інформації; в) розкривають творчі здібності учнів.

Це можуть бути завдання для **учбового мозкового штурму**, який: а) є активною груповою роботою; б) сприяє формуванню навичок учнів коротко і чітко висловлювати свою думку; в) заохочує їх вчитися слухати одне одного, якщо вчитель виділяє тих учнів, що розвивають пропозиції своїх товаришів; г) дозволяє учителю легко підтримати «важкого» учня, звернувши увагу на його ідею.

Ці завдання можуть бути темою **дискусії**, яка розвиває в учнів уміння відстоювати свою думку, аргументувати її з посиланням на певні факти й джерела. Також вони можуть стати темою **учнівського проекту**.

Проводячи дискусії, не варто заохочувати виступи за раніше написаним конспектом. Корисно також ознайомити школярів з пам'яткою «*Закони дискусії*»:

- Кожен — активний учасник.
- Говори, що думаєш; думай, що говориш.
- Не перебивай товариша!
- Висміювати чужу думку неприпустимо!

- Стався до товаришів з повагою, навіть якщо ти не згоден з їхньою думкою.
- Не ображайся, якщо твоя думка залишилася без підтримки.
- Спір веди чесно, широко, не спотворюй слів і думок опонентів.
- Головне в дискусії — факти, логіка, вміння доводити.
- Завершуючи виступ, підсумуй сказане, зроби висновок.

Найпоширенішими формами дискусій є:

▪ **Круглий стіл** — бесіда на рівних невеликої кількості учнів. Обмін думками між ними.

▪ **Засідання експертної групи:** 4–6 учнів з визначеним наперед головою обговорюють питання, потім кожен перед класом виголошує короткий промову, щоб викласти свою позицію.

▪ **Форум** — форма, схожа на попередню. Група обмінюється думками з аудиторією.

▪ **Симпозіум** — більш формалізоване обговорення, побудоване на виступах учасників з раніше підготовленими повідомленнями, які висвітлюють їхню точку зору. Після виступу доповідач відповідає на запитання аудиторії.

▪ **Дебати** — формалізоване обговорення, побудоване на підготованих виступах учасників, які представляють дві команди, що змагаються. Потім кожна з них спростовує твердження опонента.

Щодо самого проведення, то існують два варіанти:

Варіант 1 (письмово-індивідуальний). Цінність цього варіанту, на наш погляд, полягає в тому, що, перевіряючи письмові роботи, вдається прослідкувати хід думок учня, його конкретну аргументацію та власні висновки.

Варіант 2 (усно-колективний). Цінність цього варіанту в тому, що це — вільне колективне обговорення. Адже з часів Сократа відомо, що справжні знання, переконання, погляди формуються лише під час вільного спілкування.

Ставити запитання потрібно таким чином, щоб, по-перше, їх з нетерпінням чекали і раділи як довгоочікуваній новій іграшці, по-друге, не відповісти на яке зовсім (тобто промовчати) було б просто неможливо, і, нарешті, по-третє, щоб навіть неправильна, неточна відповідь не зменшувала, а, навпаки, підвищувала пізнавальну активність учня.

ТВОРЧІ ЗАПИТАННЯ

1. Що таке «історична пам'ять»? Яку роль вона відіграє у суспільній свідомості?

2. Як співвіднести «історичну пам'ять» і Велику Вітчизняну війну?

3. Нацизм — логічний розвиток національної ідеї чи її збочення?

4. Під час війни Сталін висунув тезу, що трагедія початкового періоду війни є результатом «раптового» нападу на Радянський Союз. Чи відповідає ця теза дійсності?

5. Порівняйте масштаби бойових дій на Східному фронті й на інших театрах бойових дій.

6. Чому Сталін у своїй відомій промові вжив слова «брати й сестри», а не традиційне — «товариші»?

7. У радянських військових училищах у 1920-х та 1930-х роках нерідко навчання проходило прискорено і спрощено. Інколи за групу здавав залік чи екзамен один курсант... Які це мало наслідки у 1941 р.?

8. У секретних документах 1935 року наказувалося для підняття бойового духу червоноармійців... давати в секретні таблиці стрільби 45-мм протитанкових і танкових гармат завищену бронепробитність. Які це мало наслідки у 1941 р.?

9. Перемога у великій війні вимагає певної єдності народу, армії та влади. Чи існувала така єдність в СРСР?

10. Характерною рисою радянської планової системи були приписки. Як вони могли вплинути на стан бойових дій?

11. Як ви ставитеся до думки про те, що Ленінград потрібно було віддати німцям, аби його жителі не зазнали страждань блокади?

12. Складіть повідомлення Радінформбюро про будь-яку подію Великої Вітчизняної війни.

13. Напишіть репортаж від імені американського журналіста про роботу радянського тилу в роки війни. Що його здивувало б?

14. Які риси радянської економіки впливали на її діяльність під час війни позитивно, а які — негативно?

15. Напишіть розповідь про Сталінградську битву від імені німецького солдата, радянського бійця чи жителя міста.

16. Чому Черчілль хотів відкриття Другого фронту в Європі на Балканах? Це було пов'язано з військовими чи політичними причинами?

17. Чи відрізняються погляди на битву полководця і рядового бійця? У чому саме?

18. Чи був, на ваш погляд, доцільним штурм Берліна у травні 1945 року?

19. Чи припустимо було використання ядерної зброї у серпні 1945 року?

20. Чим можна пояснити різне ставлення радянського і союзного командування до втрат особового складу?

21. Дайте оцінку Й.В. Сталіну як Верховного Головнокомандувача.

22. Чи згодні ви з тим, що перемога засвідчила переваги радянського військового мистецтва над німецьким?

23. 4 травня 1945 року рядовий 79-го стрілецького корпусу неподалік входу до імперської канцелярії знайшов чотири напівобгорілі трупи: Гітлера, Єви Браун і їхніх улюблених собак. Сталін приховав це від союзників. І до середини 60-х рр. про це радянська пропаганда мовчала. Чому?

24. Напишіть розповідь про життя у Радянському Союзі від імені німецького чи японського військовополоненого. Що його дивувало б, а з чим він міг би погодитися?

25. Напишіть епітафію (напис на надгробку) Г. Жукову, К. Рокоссовському чи І. Коневу.

26. Які уроки Другої світової війни з точки зору сьогодення?

27. Доберіть до німецьких відповідні органи радянської державної машини: НСДАП — ..., СС — ..., гестапо — ..., Абвер — ..., вермахт — ..., поліція — ...

28. Чим можна пояснити посилення ксенофобії і шовінізму в радянській внутрішній політиці після Великої Вітчизняної війни?

29. Чи можна було уникнути «холодної війни»?

30. Хто був, на вашу думку, «винуватцем» у розв'язанні «холодної війни»?

31. Чи вважаєте ви правильною відмову СРСР від участі у плані Маршалла?

32. За що американці згадують Г. Трумена, Д. Ейзенхауера, Р. Ніксона, Д. Картера, Р. Рейгана, Б. Клінтона, Дж. Буша (старшого), Дж. Буша (молодшого)?

33. Як ви оцінюєте ідею правлячої еліти США про особливу відповідальність США за світовий порядок і розв'язання міжнародних проблем (тобто США — «світовий поліцейський»)?

34. Чи випадковим був радянсько-югославський конфлікт?

35. Образ Й. Тіто здійснив дивну метаморфозу у ЗМІ Радянського Союзу. В чому ця унікальність?

36. Чому з усіх соціалістичних країн у Румунії перехід від соціалізму був найкращим?

37. Напишіть панегірик (похвальні слова) одному з керівників країн «народної демократії».

38. Уявіть себе на місці керівництва СРСР після війни. Які економічні завдання вирішували б перш за все? Поясніть свій вибір. Які б засоби використали для поставлених завдань?

39. Поясніть, чому Сталінські премії вручалися як відкрито підлабузницьким творам, так і творам, сповненим життєвої правди, наприклад, «В окопах Сталінграда» Некрасова, «Супутники» Попової, «Зірка» Казакевича?

40. Розгляньте версію розвитку Радянського Союзу після смерті Сталіна, якби до влади прийшов інший лідер, а не Хрущов (наприклад, Маленков, Берія).

41. Які причини перемоги Хрущова над Маленковим ви вважаєте вирішальними?

42. Як ви вважаєте, арешт Берії сприяв подоланню сталінізму чи запобігав цьому?

43. Чому слово «відлига» стало символом цієї епохи?

44. Як ви пояснюєте рішення М. Хрущова виступити на XX з'їзді з доповіддю про культ особи?

45. Як ви вважаєте, лише ідеологічними розбіжностями пояснюється конфлікт СРСР і Китаю чи ні?

46. Чи вважаєте ви виправданим рішення М. Хрущова про скорочення армії та флоту і його ставку на ракетну зброю?

47. Придушення революцій в Угорщині та Чехословаччині варто вважати успіхом чи невдачею радянської зовнішньої політики?

48. Чому зазнала невдачі спроба повної ліквідації релігії в СРСР?

49. Як ви гадаєте, чому до православної церкви атеїстичне керівництво СРСР ставилося більш доброзичливо, ніж до кришнаїтів?

50. Про які тенденції у розвитку радянського суспільства свідчить поширення самвидаву?

51. Чому дисиденти, критикуючи сучасне радянське суспільство, зверталися до авторитету Леніна?

52. Дайте свою оцінку реформаторської діяльності М. Хрущова.

53. Які, на ваш погляд, сильні й слабкі сторони особистості М. Хрущова?

54. Які особисті якості М. Хрущова заважали йому як політику?

55. Чи згодні ви з думкою радянського посла на Кубі, що розміщення ядерних ракет мало позитивні наслідки? Чи вважаєте ви, що задля досягнення результату потрібно застосовувати подібні заходи?

56. Чи може, на ваш погляд, партія, як частина народу, визначати напрямок розвитку культури?

57. Чи згодні ви з твердженням, яке закріпилося в історіографії, що період з 1965 по 1985 рік був «періодом застою»?

58. Чи згодні ви з твердженням, що номенклатура стала новим пануючим класом радянського суспільства?

59. Що сказав би К. Маркс, якби йому довелося відвідати СРСР у 60-ті роки?

60. Урбанізація у радянському суспільстві породжувала житлову кризу і «лімітників». Чи варто було стримувати зростання міст?

61. Якими були б ваші дії як керівника держави у 60–70-х роках?

62. Складіть портрет однієї із соціальних груп Радянського Союзу в 70-ті роки. (Робітників, селян, ІТР, працівників сфери торгівлі, військових.)

63. Поясніть анекдот: «Двірник каже професорові: «Мій син буде професором, а твій — двірником!». Професор відповідає: «Цілком з вами згодний. Зате мій онук буде професором, а твій — двірником».

64. Чи згодні ви з тим, що у період застою радянське суспільство було корумпованим?

65. У чому принципова різниця культу особи Сталіна і культу особи Брежнєва?

66. Які зміни і чим вони були викликані у зовнішній політиці Брежнєва в порівнянні з добою Хрущова?

67. Що спільного було у фронтовиків 40-х рр. і ветеранів афганської та чеченської воєн? У чому різниця?

68. Як ви вважаєте, яку мету переслідував Ю. Андропов, починаючи боротьбу з корупцією?

69. Охарактеризуйте ставлення суспільства до заходів Ю. Андропова.

70. На квітневому Пленумі ЦК КПРС у 1985 році ставилося питання про прискорений розвиток країни. Горбачов, виступаючи перед робітниками ВАЗу, вимагав вийти на перше місце у світі за випуском автомобілів. Про що свідчать ці факти? Які події радянської історії нагадує?

71. Коли Рейган перебував з візитом в СРСР, на честь його приїзду організували званий обід. Страви були вишукані: млинці з ікрою, немислимі сорти риб і таке інше. «Пригощайтесь, дорогі гості, — припрошував голова Спілки письменників В. Карпов. — Ми завжди так їмо». Ввечері в резиденції американського посла прийом давав Рейган. Гостям видали по шматку смаженого курчати з салатом і по келиху білого каліфорнійського вина. На десерт був яблучний пиріг. «Пригощайтесь, дорогі гості, — говорив Рейган. — Ми завжди так їмо». Дайте оцінку цього факту.

72. Хто зазнав поразки — переміг у «холодній війні»?
73. Які з реформ М. Горбачова виявилися життєздатними?
74. Чим було викликане негативне ставлення більшості суспільства до кооператорів? Чи виправдане було таке ставлення до кооперації?
75. За яких умов союзна держава у 1991 р. могла б зберегтися?
76. Чому радянське суспільство очікувало від переходу до ринкової економіки швидкого і безболісного процесу?
77. Чи згодні ви з твердженням: зовнішня політика Горбачова — капітуляція перед Заходом?
78. Як ви оцінюєте роль Горбачова в подіях серпня 1991 року?
79. Як ви вважаєте, діяльність ДКНС потрібно визнати спробою державного перевороту чи спробою врятувати державний лад СРСР?
80. Які аналогії практично безкровному падінню путчу можна знайти у світовій історії?
81. Анекдот: «Радянські вожді: Володимир Святий, Йосип Грозний, Микита Чудотворець, Леонід Літописець, Юрій Довгорукий, Михайло Тверезий». Поясніть кожне з прізвиськ.
82. Напишіть епітафію одному з радянських керівників.
83. Чому зазнала краху система соціалізму в Європі та процвітає соціалістичний Китай?
84. Чи є майбутнє у соціалізму?
85. Чи загрожує людству тоталітаризм знову?
86. Гегель підкреслював, що результати діяльності людей ніколи точно не збігаються з проголошеними чи запланованими цілями. Чи можна виправдати цим соціалістичні експерименти ХХ століття?
87. Чи можливий тоталітаризм у вік комп'ютерної техніки?
88. Іспанський філософ Ортега-і-Гассет вважав, що тоталітаризм перетворює «народ на паливо для державної машини». Чи згодні ви з таким твердженням?
89. Успіхи тоталітарного суспільства: міф чи реальність?
90. Луначарський назвав марксизм «великою релігією, подарованою пролетаріату і людству». Чи можна погодитися з цим твердженням і розглядати тоталітарну ідеологію як варіант релігії?
91. Перебудова — спроба врятувати тоталітаризм чи демонтувати його?
92. Чому Росія пішла польським шляхом перебудови, а не китайським?
93. Як ви розумієте вираз «феномен Єльцина», який з'явився наприкінці 80-х рр.?
94. Яка історична роль Б. Єльцина?

95. Чи можна стверджувати, що сьогодні у Росії державно-ринковий капіталізм з «людським обличчям»?

96. Чи згодні ви з тим, що «Путін — це Столипін сьогодні»?

97. В. Путін вважає крах СРСР найбільшою катастрофою ХХ століття. Які наслідки це твердження має для політики сучасної Росії?

98. Після обрання Д. Медведева президентом Росії склалася ситуація, яку умовно називають «двовладдям». Чому?

99. Як ситуація з Південною Осетією може відгукнутися в самій Росії?

100. Чому, на вашу думку, на серпневій конференції вчителів історії Російської Федерації 2008 року закликали давати тільки позитивну оцінку діяльності Й. Сталіна?

101. У чому полягає, на вашу думку, історична місія Росії, враховуючи сьогоднішню ситуацію у світі?

102. Чому Росія (СРСР) ніколи не відігравала і, мабуть, не відіграватиме на світовій арені такої величезної ролі, як у ХХ столітті?

103. У сучасному світі є багато рухів, які передбачають кардинальне оновлення світу в ім'я його процвітання. Є проекти повернення в екологічно чисте доіндустріальне минуле, встановлення абсолютної рівності чоловіка та жінки (ідеал фемінізму). Чи можлива докорінна перебудова суспільства на основі цих проектів? Чи не буде це відновленням тоталітаризму в новій формі?

104. Що визначає приналежність людини до тоталітаризму: соціальна група; професія (професійна кваліфікація); національність, риси характеру; політичні погляди; релігія (конфесія); знання (незнання) історії? Виберіть найбільш важливі фактори і наведіть приклади. Чи потрібно доповнити перелік?

105. Тоталітарні держави можуть товаришувати або ворогувати. Чому ніколи їхні стосунки не були просто добросусідськими?

106. Існує думка, що чим більша в суспільстві «вага мундирів», тим воно більш архаїчне. Підтвердьте чи спростуйте це твердження.

107. Згадайте, як одягалися в СРСР за Сталіна, а у Китаї — за Мао. З чим пов'язана така мода (чи відсутність її)?

108. Чому сьогодні таке розмаїття стилів та напрямів і не існує єдиної модної лінії одягу?

109. Поясніть причини еволюції радянської архітектури від конструктивізму 20-х до «сталінського ампіру» 40–50-х рр.?

110. Чому, на вашу думку, більшість радянських гумористів виїшла з технічних вузів, а не з гуманітарних?

111. Яку роль у житті сучасної людини відіграє телебачення?

112. Які напрями сучасної музики набули найбільшої популярності серед молоді? Чому?

113. Які ваші улюблені радянські фільми? Чому?

114. Як взаємодіють «елітарна» і «масова» культура?

115. Чи можна розглядати історію людства як прогрес, як безпервне вдосконалення суспільства?

116. Перегляньте програму новин. Які глобальні проблеми були там згадані?

117. Люди по-різному сприймають глобальні проблеми. Яка з них найбільш актуальна особисто для вас?

ЗНАЙДІТЬ ПОМИЛКУ

Робота над помилками дає можливість осмислити навчальний матеріал. Результат виконання цих завдань вказує на рівень його засвоєння, адже неможливо знайти помилку, коли не розумієш, про що йдеться. Такий метод перевірки знань формує критичне ставлення учнів до інформації (в тому числі поданої в підручниках), а також спрямований проти її механічного запам'ятовування.

Працюючи з текстами, учні заповнюють таблицьку. У лівій колонці вони записують помилку, а в правій — правильний варіант.

1. 1-го вересня 1939 р. німецькі війська вторглися на територію Польщі, а 3-го вересня війну Німеччині оголосили Франція, Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія та Непал. Розпочалася Велика Вітчизняна війна. Німецькі війська легко прорвали польську оборону. В цей час значні сили вермахту стримували війська Франції, які атакували лінію Мажино. До 17 вересня польські війська було оточено у кількох «котлах». Незважаючи на мужність захисників, 27 вересня впала Варшава. Після вторгнення СРСР польський уряд підписав акт про капітуляцію.

2. У 1939 році Радянський Союз, дотримуючись союзницьких зобов'язань, узятих перед Німеччиною, оголосив війну Фінляндії. «Зимова війна» — яскрава сторінка в історії Червоної армії. Подолавши глибокі сніги, люті морози, укріплення лінії Манергейма та шалений опір чисельнішої армії білофінів, радянські війська ціною незначних втрат ще у 1939 р. підійшли до Хельсінкі. СРСР не збирався втручатися у внутрішні справи Фінляндії. Йшлося лише про територіальні поступки. На цих умовах і було підписано Московський мирний договір 1940 р.

3. Навесні 1940 р. німецькі війська стрімкими ударами захоплюють Данію, Норвегію, Люксембург, Бельгію та Швецію. Надзвичайно запеклий опір чинили війська і населення Данії. За це Гітлер наказав зруйнувати Роттердам. Союзникам вдалося оточити німецьку танкову групу Гудеріана поблизу Ла-Маншу. Ці бої отримали назву «Дюнкерське диво». Спроба залатати діри в обороні непідготовленими французькими дивізіями закінчилася цілковитим провалом. Франція капітулювала. Колабораціоністський режим Віші очолив генерал Шарль де Голль. Загалом німцям знадобилося менш ніж два місяці, щоб розгромити Францію.

4. Після вступу у війну Італії розгорнулася боротьба за Середземне море. В Африці італійці зазнали поразки від англійських військ та загонів «Вільної Франції», і Муссоліні змушений був просити допомоги в Гітлера. Навесні 1941 року вермахт проводить успішну балканську операцію, яка отримала кодову назву «Вайс». Острів Крит було захоплено у результаті морського десанту. В Іраку встановлюється пронімецький уряд. Німецькі та війська Віші окупувають Іран. До країн Вісі приєднується Болгарія та Туреччина. Щоб не допустити у Французький Індокитай британців, Франція погоджується на те, щоб ввели свої війська США.

5. 22 липня 1941 р. гітлерівська Німеччина, віроломно порушивши договір про ненапад, без оголошення війни напала на СРСР. Разом з німецькими військами в бойових операціях брали участь збройні сили Угорщини, Італії, Румунії, Фінляндії та Англії. Першими зустріли ворога прикордонники. У жорстоких боях вони розгромили і відкинули групу армій «Південь». Але з Москви надійшов наказ відступити. Організовано радянські війська починають відходити до Дніпра. Вже початок війни показав, що наші люди готові до кінця боронити свободу Вітчизни.

6. В середині листопада 1941 р. почався другий етап фашистсько-го наступу на Москву. Ворожі війська стрімко рухалися на м. Клин. Резервів у цьому районі у Ставки не було. Водночас німецькі війська завдали потужного удару поблизу Волоколамська. Москва потрапила у напівоточення. У місті було введено облоговий стан. Евакуйовують установи і навіть тіло Леніна з мавзолею. Й. Сталін виїхав до Свердловська. В ці критичні для Москви дні Верховним Головнокомандувачем було підписано наказ № 227 «Ні кроку назад!», який вводив жорстокі покарання за відступ без наказу. Завдяки йому вдалося оточити під Москвою значні сили німецької армії. Настав корінний перелом у ході Другої світової війни.

7. Після нападу Японії на американську військово-морську базу Перл-Харбор у війну вступає США. До травня 1942 року американські, англійські та голландські війська завдали японцям відчутних ударів. Після загибелі адмірала Ямамото і втрати біля атолу Мідуей чотирьох важких авіаносців Японія назавжди втратила можливість вести наступальні дії. З того часу японці постійно зазнавали поразок. Імператор постійно шукав можливості зав'язати мирні переговори. У Японії наростало невдоволення тривалою війною. Як тільки траплялася нагода, японці здавалися у полон. 2 вересня 1945 року на лінкорі «Міссурі» була підписана капітуляція Японії.

8. У тилу німецьких військ, на окупованій території, у 1941–1942 рр. розгортається потужний партизанський рух. РСЧА і НКВС-НКДБ задалегідь підготували необхідні кадри для ведення партизанської боротьби та необхідні ресурси. Радянські партизани користувалися всебічною підтримкою місцевого населення. Особливо це було відчутно у Західній Україні. Продуктами і зброєю партизани забезпечувалися за рахунок постачання з «великої землі». За два перші роки війни в Україні було закинута близько 41 тисячі розвідників та диверсантів. На жаль, вони втратили 80 — 94 % особового складу. Москва прагнула взяти під контроль і ті партизанські групи, які виникали стихійно. Було створено Центральний штаб партизанського руху. Очолив його Перший секретар ЦК КП(б) Білорусії П. Пономаренко, а український штаб — майор держбезпеки Т. Строкач.

9. Влітку 1943 р. склалася напружена ситуація на південній ділянці радянсько-німецького фронту. Радянські війська запланували наступ, який отримав кодову назву «Цитадель». Німецькі війська перейшли до оборони на Орлово-Курському виступі. З 12 липня 1943 р. змінюється характер Курської битви. Тепер наступали німецькі війська, а радянські перейшли до оборони. Німці масово почали використовувати важкі танки «Тигр». Але це їм не допомогло. У танковій битві біля Прохоровки німецькі втрати в 10 разів були більші за радянські. Стримати контрнаступ радянських військ німці вже були не в силах. 5 серпня були звільнені Орел та Білгород, а 23 серпня — Харків. На цьому завершилася Курська битва, яка поклала початок корінному перелому в ході Великої Вітчизняної війни.

10. В ознаменування перемоги над нацистською Німеччиною в Москві на Красній площі 24 червня було проведено парад, який увійшов у історію як Парад Перемоги. Вулицями Москви прогнали колони полонених німецьких солдатів та офіцерів. Позаду їхали поливальні машини та змивали бруківку. Марш збірних полків фронтів завершила

колона солдатів, які кидали до підніжжя Мавзолею Леніна 200 знамен розгромлених німецьких дивізій. Командував парадом Верховний Головнокомандувач Й. Сталін, а приймав парад Маршал Радянського Союзу Г. Жуков.

11. Головною подією президентства Р. Ніксона стала війна у В'єтнамі. Скориставшись провокацією у Тонкінській затоці, американці починають бомбардування Північного В'єтнаму. Відбувається розширення війни на території Лаосу і Камбоджі. У роки президентства Л. Джонсона знову загострилася расова проблема. У багатьох містах США спалахують виступи афроамериканського населення. Особливо сильні виступи спровокувало вбивство Мартіна Лютера Кінга. У відповідь Л. Джонсон висунув гасло «нових рубежів». Але Карибська криза не дала змоги втілити його в життя.

12. Джордж Герберт Буш займав посаду віце-президента, а потім двічі обирався на посаду президента США. У роки його президентства сталися глобальні зміни у світі: розпався СРСР, зник Варшавський договір, РЕВ. США перетворилися на найпотужнішу державу світу. Скориставшись цим, Буш вторгся в Афганістан та окупував Ірак. Авторитет Буша підупав після розкриття поставок американської зброї до Ірану. Преса охрестила його «ірангейтом». Економічне становище США стрімко погіршувалося особливо після того, як розпався Радянський Союз. На початку 90-х років палестинські терористи здійснили нечуваний акт терору — за допомогою літаків знищили будівлі ВТЦ.

13. Андре Жозеф Марі де Голль був символом французького спротиву німецькій окупації. Тому відразу після перемоги його обирають президентом П'ятої республіки. Він опирається на підтримку комуністів, які на виборах отримали відносну більшість. Але позиція правих націоналістичних сил призвела до його відставки. Тільки кризова ситуація в економіці та спроба військового путчу в Алжирі сприяли приходу де Голля знову до влади. Він відразу переглядає Конституцію Франції. Замість президентського правління вводиться парламентське. Де Голль провадить деколонізацію, добивається прийняття Франції у НАТО. Проте суперечності з США залишаються. «Сполучені Штати, — говорив де Голль, — вносять у великі справи елементарні почуття і складну політику».

14. 80-ті роки ХХ століття у Великій Британії пройшли під зіркою правління лідера лейбористської партії Маргарет Тетчер. Вона не лише зміцнила Британську колоніальну імперію, а й повернула Великій Британії статус великої держави. Досягла Тетчер цього завдяки послідовній політиці націоналізації та співробітництва з профспіл-

ками. З року в рік зростала державна підтримка робітників, збільшувалися соціальні програми. Економічному зростанню сприяли поклади нафти та газу, знайдені у Північному морі. Прем'єр-міністр мирно вирішила конфлікт з Аргентиною за Фолклендські острови. Завдяки цьому Маргарет Тетчер була найпопулярнішим британським політиком.

15. Федеративну Республіку Німеччини було проголошено у 1955 році у відповідь на створення Організації Варшавського Договору. До її складу увійшли території британської, американської та французької окупаційних зон. Столицею ФРН було місто Берлін. Після утворення ФРН починається бурхливе економічне зростання. Німецьке економічне диво вимагало дешевої робочої сили, тому до НДР рушив потік гастарбайтерів, здебільшого з Туреччини. Наприкінці 60-х рр. до влади прийшов блок ХДС-ХСС. Вони визнали непорушність повоєнних кордонів, послабили надзвичайне законодавство, провели ряд соціальних реформ. В подальшому соціал-демократи й християнські демократи чергувалися біля керма влади.

16. Проголошення НДР відбулося у 1949 році на території, окупованій СРСР. СРСР вивозив з НДР машини, устаткування та обладнання, збирав репарації. Лише на 1950 рік промислове виробництво в НДР досягло рівня 1936 року. Берлінська криза 1953 р. призвела до того, що замість репарацій СРСР почав надавати НДР економічну допомогу. Домінуюче становище в країні займала Соціалістична єдина партія Німеччини. Темпи економічного розвитку НДР були вищими, ніж в ФРН. Проте рівень життя в НДР залишався найнижчим серед східноєвропейських держав. До 1980-х рр. НДР стала високорозвиненою індустріальною країною з інтенсивним сільським господарством. За об'ємами промислової продукції НДР займала шосте місце в Європі. Відсутність кордону в Берліні призводила до масової втечі спеціалістів із ФРН. Західні німці отримували безкоштовну освіту, а потім втікали у НДР. В 1961 році влада ФРН почала будівництво стіни, яка розділила Берлін. Берлінську стіну було зруйновано в 1990 році.

17. Після війни Польща опинилася під комуністичним контролем, і «вибори», проведені у 1947 р., надали легітимності комуністичній владі. Режим, який очолювала ПОРП під керівництвом Болеслава Берута, придушив виступи АК і встановив систему терору та репресій. Після смерті Й. Сталіна Берута відправили у відставку, а його місце зайняв Е. Герек. У 1970 р., після зростання цін і страйків, масових виступів у Гданську, Гдині та Щецині, Герека змінив Лех Валенса. Його уряд активно брав кредити як на Заході, так і в СРСР, що спочатку

призвело до кризи, але потім сприяло зростанню економіки. У 1980 р. уряд, змушений виплачувати борги, підняв ціни на м'ясо. Результатом була хвиля страйків. Виникла профспілка «Солідарність», лідером якої став Войцех Ярузельський. Після цього розпочалась швидка демократизація країни. Уряд Т. Мазовецького і Лешека Бальцеровича розпочав ринкові реформи: лібералізацію цін і приватизацію. Польща вступила у ЄС, але утрималася від вступу в НАТО, проголосивши позаблоковий статус.

18. Повоєнна історія розвивалася у руслі протистояння СРСР, США та Китаю. Це протистояння отримало назву «холодна війна». Створення в СРСР ядерної зброї поклато початок гонці озброєнь. В травні 1949 р. на нараді у Варшаві представниками Албанії, Болгарії, Угорщини, НДР, Польщі, Румунії, СРСР, Чехословаччини та Югославії було підписано Варшавський договір, який мав військово-політичний характер. Через шість років було створено НАТО. Таким чином, протистояння двох наддержав стало протистоянням військово-політичних блоків. Але цим справа не обмежувалася. Спалахували регіональні конфлікти, в яких брали участь СРСР і США. «Суецька криза» поставила світ на межу термоядерної війни. Це був пік протистояння. Але завдяки перемозі здорового глузду М. Хрущова та Дж. Кеннеді загрозу вдалося ліквідувати. З приходом у Білий дім Р. Ніксона починається нове загострення стосунків. Вдалося його подолати наприкінці 1970-х років, коли розпочалася політика розрядки.

19. В 1970-х роках активно розвивалися зв'язки між країнами соціалістичної співдружності. Але погіршилися стосунки з Китаєм. З допомогою СРСР і його союзників відбулося об'єднання В'єтнаму та Кореї. Проте в цілому ситуація не вирізнялася стабільністю. У відповідь на спробу оновлення соціалізму в Угорщині ОВД на чолі з СРСР здійснив у 1968 р. вторгнення. Це розколело соцтабір: з ОВД вийшла Албанія, віддалилися Китай, Румунія та Югославія. Наприкінці 80-х років спалахнула війна між Китаєм і В'єтнамом. Симпатії радянського керівництва були на боці Китаю. На початку 80-х років тривала криза розпочалася в Польщі. В 70-ті роки зріс вплив СРСР на країни «третього світу». В Афганістані, Анголі, Лаосі, Сомалі, Бразилії, Аргентині, Ефіопії і багатьох інших країнах проголошують курс на соціалізм. США у відповідь на розгортання радянських ракет в Європі розміщують свої ракети і починають розробляти програму «зоряних війн» (розміщення зброї у космосі). Витримати гонку за ядерним і технологічним паритетом СРСР уже не міг.